



پژوهشکده شورای نگهبان



گزارش کارشناسی

پرونده‌های دیوان عدالت اداری در خصوص:

تقاضای ابطال «بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸
اداره کل نظارت بر بانک‌ها»

کد گزارش: ۹۶۰۲۰۱۴

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۲/۰۹

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه گزارش

گزارش کارشناسی پرونده‌های دیوان عدالت اداری

موضوع:

تقاضای ابطال «بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ اداره
کل نظارت بر بانکها»

تهیه و تنظیم:

محمد امین ابریشمی راد

نظارت:

محمد بهادری جهرمی

پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۶۰۲۰۱۴

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۶/۰۲/۰۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش کارشناسی پرونده‌های استعلامی دیوان عدالت اداری

موضوع شکایت: تقاضای ابطال «بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ اداره

کل نظارت بر بانک‌ها»

شاکی: آقای حسین رستمی

طرف شکایت: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

جهات مغایرت شرعی: قاعده فقهی «اکل مال به باطل» و برخی از آیات قرآن کریم

شماره و تاریخ نامه دیوان: ۳۰۸۳۲/۲۰۰-۲۱۰/۲۱۰۳۰۰۰/۹۰۰۰ - ۱۳۹۵/۲/۲۹

مقدمه

شاکی به موجب تقدیم درخواستی، ابطال بخشنامه شماره ۱۵۲۱ اداره کل نظارت بر بانک‌های بانک مرکزی - مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸- را به جهت مغایرت با موازین شرع و قانون تقاضا نموده است. به عقیده ایشان، بخشنامه مذکور با ارائه شیوه جدید محاسبه‌ی اخذ سود تسهیلات، در عمل سود حاصل از تسهیلات اعطایی بانک‌ها را افزایش داده است. در این گزارش با عطف توجه به ادله‌ی شاکی، آنچه به عنوان دلایل توجیهی صدور بخشنامه‌ی موضوع شکایت گفته شده، نامه معاون نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پژوهشکده شورای نگهبان و نظرات کارشناسی متخصصین به تبیین موضوع و بررسی مغایرت قانونی آن پرداخته شده است.

ذکر این نکته لازم است که با توجه به تخصصی بودن موضوع این پرونده، به منظور تهیه گزارش حاضر از نظرات اساتید و فارغ‌التحصیلان اقتصادی و

مدیریت مالی دانشگاه‌ها^۱ و متصدیان بخش تسهیلات بانک‌ها^۲ و همچنین کارشناسان بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^۳ استفاده شده است و مبتنی بر استدلالات مطروحه، کارشناسان پژوهشکده شورای نگهبان اقدام به جمع‌بندی و ارائه تحلیل خود پرداخته‌اند.

شرح و بررسی

بنا بر ادعای شاکی، ایشان در سال ۱۳۹۰ یک فقره تسهیلات بانکی خرید مسکن (ویژه نخبگان) اخذ نموده است. درحالی که نرخ سود این تسهیلات ۱۲ درصد اعلام شده بود، اما برطبق محاسبات ایشان در عمل معادل ۱۷ درصد سود توسط بانک مربوطه از ایشان اخذ می‌گردد. پس از اعتراض ایشان به شعبه مرکزی بانک مربوطه، این شعبه دلیل اخذ سود بیشتر را فرمول ارائه شده در بخشنامه مورد شکایت اعلام کرده است. این امر سبب شد تا شاکی تقاضای ابطال بخشنامه‌ی فوق‌الذکر را از دیوان عدالت اداری بنماید.

بنا بر آنچه در درخواست شاکی ذکر شده، علاوه بر اینکه دریافت سود مازاد بر میزان اعلام شده، مصداق بارز اکل مال به باطل است و پیش‌بینی چنین ترتیبی مغایر با آیات «۱۸۸» سوره بقره^۴ و

۱. در خصوص این پرونده مصاحبه‌ها و جلساتی با جناب آقای دکتر احمد صدرایی جواهری (استاد اقتصاد دانشگاه شیراز) و جناب آقای دکتر محمد امین علینقی لنگری (فارغ‌التحصیل رشته مدیریت مالی از دانشگاه امام صادق علیه‌السلام) انجام شده است. همچنین نظر جناب آقای دکتر پیغامی (استاد اقتصاد دانشکده‌ی معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق علیه‌السلام) به صورت مکتوب اخذ شده است.

۲. در بررسی این پرونده با یکی از متخصصین بخش تسهیلات بانک توسعه صادرات ایران مصاحبه‌ای تلفنی انجام شده و طی یک جلسه با یکی از معاونان و سایر کارکنان شاغل در بخش تسهیلات بانک تجارت، در خصوص این پرونده بررسی‌های لازم صورت پذیرفته است.

۳. در بررسی این پرونده یک جلسه با کارشناسان بانک مرکزی تشکیل شده و ضمن استماع نظرات ایشان، اظهارنظر کتبی معاون نظارت بانک مرکزی به پژوهشکده شورای نگهبان در خصوص این پرونده در گزارش حاضر منعکس شده است.

۴. «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ»: «و اموال یکدیگر را به باطل (و ناحق) در میان خود نخورید! و برای خوردن بخشی از اموال مردم به گناه، (قسمتی از) آن را (به عنوان

«۲۹» سوره نساء^۱ دانسته شده، این بخشنامه مغایر با اصول (۴)^۲، (۴۰)^۳، (۴۷)^۴، (۴۹)^۵ و بند «۵» اصل (۴۲)^۶ و همچنین مواد (۳۰۱)^۷ و (۳۰۳)^۸ قانون مدنی اعلام شده است.

به منظور تبیین موضوع شکایت شاکی، ذکر این نکته لازم است که بر طبق توضیحات مذکور در متن بخشنامه بانک مرکزی، «مدیرکل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران» با عطف توجه به ضعف‌های روش و فرمول قبلی محاسبه سود تسهیلات، فرمول جدید که به تصویب شورای پول و اعتبار رسیده را پیشنهاد نموده و کلیه بانک‌های دولتی، غیردولتی، شرکت دولتی پست بانک و مؤسسه اعتباری توسعه را مکلف به اعمال این فرمول جدید در محاسبات خودشان کرده است. از جمله مهم‌ترین ادله‌ی این معاونت جهت ارائه فرمول جدید را می‌توان

→

رشوه) به قضات ندهید، در حالی که می‌دانید (این کار، گناه است)»

۱. «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا». «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اموال یکدیگر را در میان خود به باطل (از راه نامشروع) مخورید مگر آنکه تجارتی از روی رضایت میان شما انجام یابد، و خودکشی نکنید و همدیگر را نکشید، و خود را به هلاکت گناه نیافکنید که همانا خداوند همواره به شما مهربان است.»

۲. اصل ۴- کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر برعهده فقهاء شورای نگهبان است.

۳. اصل ۴۰- هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.

۴. اصل ۴۷- مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد محترم است. ضوابط آن را قانون معین می‌کند.

۵. اصل ۴۹- دولت موظف است ثروتهای ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه‌کاریها و معاملات دولتی، فروش زمینهای موات و مباحات اصلی، دایر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت‌المال بدهد. این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به وسیله دولت اجرا شود.

۶. به نظر می‌رسد که منظور ایشان بند «۵» اصل ۴۳ قانون اساسی بوده است که مقرر می‌دارد: «منع اضرار به غیر و انحصار و احتکار و ربا و دیگر معاملات باطل و حرام.»

۷. ماده ۳۰۱- کسی که عمداً یا اشتباهاً چیزی را که مستحق نبوده است دریافت کند ملزم است آن را به مالک تسلیم کند.

۸. ماده ۳۰۳- کسی که مالی را من غیرحق دریافت کرده است ضامن عین و منافع آنست اعم از اینکه به عدم استحقاق خود عالم باشد یا جاهل.

این موضوع اعلام کرد که فرمول سابق «امکان دستیابی به بازدهی واقعی مطابق با نرخ‌های سود مصوب شورای پول و اعتبار» را برای بانک‌ها میسر نمی‌ساخته است. به عبارتی، از منظر تهیه‌کنندگان این بخشنامه، نرخ‌های اسمی یا اعلام شده (مثلاً تسهیلات خرید مسکن با نرخ ۱۲ درصد) پس از تسویه و بازپرداخت کامل، به دلیل اینکه ارزش پول در گذر زمان کاهش پیدا می‌کند، عموماً بالاتر از نرخ‌های بازدهی واقعی است. حتی تهیه‌کنندگان بخشنامه با بیان مثالی بر این نکته تصریح داشته‌اند که **با افزایش مدت زمان بازپرداخت تسهیلات**، تفاوت در میزان اسمی سود تسهیلات با سود واقعی حاصل شده تفاوت معنادارتری پیدا می‌کند. توضیح آنکه بر مبنای این نظر، چنانچه تسهیلاتی با نرخ رسمی سود ۱۴ درصد در سال اعطا شود، بازدهی واقعی آن برای سررسیدهای ۱ ساله، ۵ ساله و ۱۵ ساله به ترتیب ۱۳/۷، ۱۲/۷ و ۱۱ درصد در سال خواهد بود.

در بخش دیگری از استدلالات اداره مربوطه جهت تهیه این بخشنامه بر این نکته تأکید شده که فرمول سابق زمینه‌ی سفته‌بازی در سیستم بانکی را تشدید می‌نماید. توضیح آنکه با توجه به فرمول سابق افراد می‌توانستند با اخذ تسهیلات بلند مدت، آن مبلغ را در بانک سپرده‌گذاری نمایند و با اخذ سود سپرده‌گذاری بر مبنای محاسبه ماهانه، از این طریق کسب منفعت نمایند. بنابراین، روشن است که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با عطف نظر بر «کاهش ارزش پول بر اثر گذر زمان» اقدام به معرفی فرمول جدیدی جهت محاسبه سود تسهیلات بانکی نموده که بر طبق آن مهلت بازپرداخت تسهیلات به عنوان یک فاکتور اثرگذار، این کاهش ارزش پول را جبران نموده و به تعبیر بخشنامه بانک مرکزی «بازدهی واقعی وام پرداختی» را تأمین نماید.

در مقام تحلیل بخشنامه حاضر و ادعاهای مطروحه ذکر این نکته مقدماتی لازم است که با بررسی‌های انجام شده اینگونه به نظر می‌رسد که در هیچ‌یک از

قوانین جاری کشور به مسئله «روش محاسبه سود و اقساط تسهیلات» و مرجع تعیین‌کننده آن‌ها پرداخته نشده است. در این زمینه، بند «۴» ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱- تنها «تعیین میزان حداقل و حداکثر بهره و کارمزد دریافتی و پرداختی بانک‌ها» را با تصویب شورای پول و اعتبار در صلاحیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران قرار داده است. همچنین در بندهای «۱» و «۳» ماده (۲۰) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)^۱ - مصوب ۱۳۶۲- به بانک مرکزی صلاحیت دخالت و نظارت بر تعیین حداقل و حداکثر نسبت سهم سود بانکها در عملیات مشارکت، مضاربه، معاملات اقساطی و اجاره به شرط تملیک داده شده است. بنابراین، تردیدی نیست که تعیین روش محاسبه سود و اقساط تسهیلات، صراحتاً در صلاحیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نبوده و بانک مرکزی بر مبنای اهداف و وظایف کلی خود ناظر بر نظارت بر بانک‌های کشور، عملاً در این زمینه ورود کرده است.

با عطف توجه به مقدمات فوق، جهت تبیین دقیق بخشنامه مورد شکایت شاکی در ادامه این گزارش تلاش خواهد شد تا ابتدا به تحلیل موضوع بخشنامه‌ی بانک مرکزی و اثر آن بر تحلیل ادعای شاکی بپردازیم (بخش اول)؛ سپس، فرمول مذکور در بخشنامه‌ی بانک مرکزی را مورد بررسی قرار خواهیم داد (بخش دوم)؛ در نهایت نیز مبتنی بر بررسی‌های انجام شده به جمع‌بندی استدلالات مطروحه پرداخته خواهد شد.

۱. ماده ۲۰- بانک مرکزی ایران در حسن اجرای نظام پولی و اعتباری کشور می‌تواند با استفاده از ابزار ذیل، طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد براساس ماده ۱۹ در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت کند:
۱- تعیین حداقل و یا حداکثر نسبت سهم سود بانکها در عملیات مشارکت و مضاربه. این نسبت‌ها ممکن است در هر یک از رشته‌های مختلف و متفاوت باشد.
۲- ...

۳- تعیین حداقل و حداکثر نسبت سود بانکها در معاملات اقساطی و اجاره به شرط تملیک در تناسب با قیمت تمام‌شده مورد معامله. این نسبت‌ها ممکن است در موارد مختلف متفاوت باشد.

بخش اول: موضوع بخشنامه بانک مرکزی و اثر آن بر تحلیل ادعای شاکی

همچنانکه از متن «بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ اداره کل نظارت بر بانکها» بدست می‌آید، موضوع فرمول ابلاغی در این بخشنامه مربوط به «عقود با بازدهی معین» می‌باشد. لذا، پیش از تحلیل فرمول ابلاغی لازم است تا موضوع بخشنامه ابتدائاً مشخص و تبیین گردد.

در خصوص عقود با بازدهی معین ذکر این نکته‌ی کلی لازم است که بر طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) که به تأیید شورای نگهبان رسیده، بانکها می‌توانند در سه قالب، به مشتریان خود تسهیلات ارائه نمایند. بنابراین تقسیم‌بندی‌های رایج این سه دسته را می‌توان به قرض‌الحسنه، قراردادهای مشارکتی (با بازدهی متغیر) و قراردادهای مبادله‌ای (غیرمشارکتی یا با بازدهی معین) تقسیم کرد.

قرارداد قرض‌الحسنه مفهوم روشنی در میان مردم و متخصصین دارد و غالباً به منظور تأمین نیازهای ضروری مردم مانند ازدواج، تعمیر مسکن و غیره مورد استفاده قرار می‌گیرد. در خصوص قراردادهای مشارکتی باید گفت که در این نوع عقود، بانک، کل یا بخشی از سرمایه مورد نیاز یک فعالیت اقتصادی (تولیدی، تجاری یا خدماتی) را تأمین می‌کند و در نهایت، در انتهای فعالیت، مطابق قرارداد فی‌مابین با صاحبکار اقتصادی، سود حاصل از این فعالیت را تقسیم می‌نماید. انواع قراردادهای مشارکتی را می‌توان عقود مانند: مضاربه، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، سرمایه‌گذاری مستقیم و سلف معرفی کرد. اما مهم‌ترین نوع این قراردادها که در پرونده حاضر واجد اهمیت می‌باشد قراردادهای مبادله‌ای یا غیرمشارکتی است. قراردادهای فروش اقساطی، اجاره به

شرط تملیک، جعاله و خرید دین را می‌توان به عنوان مهم‌ترین انواع این دسته از عقود معرفی کرد. ویژگی اصلی این دسته از عقود این است که در زمان انعقاد قرارداد میزان سود بانک معلوم و معین است و تحولات آتی و تغییرات احتمالی در وضعیت مالی قرارداد (از جهت سود و زیان) اثری ندارد. در این نوع از تسهیلات به عنوان مثال بانک‌ها به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت استفاده در امور تولیدی و خدماتی، اقدام به تهیه مواد و لوازم اولیه، ماشین‌آلات، تأسیسات و تجهیزات تولیدی، مسکن و موارد مشابه می‌کنند و آن کالاها را از طریق فروش اقساطی در اختیار متقاضیان قرار می‌دهند.^۱ همچنین یکی از روشهای بسیار متداول اعطای تسهیلات بانکی با بازدهی معین -مخصوصاً در خصوص تسهیلات مسکن- قرارداد اجاره به شرط تملیک است. در این روش بانک با عقد اجاره‌ای با مشتری تسهیلات به عنوان مستأجر، شرط می‌کند که اگر مستأجر در پایان مدت اجاره به شرایط مندرج در قرارداد متعهد باشد، عین مستأجره را مالک شود.

با مشخص شدن کلیات فوق، ذکر این نکته لازم است که در مواد (۹)، (۱۰)، (۱۱)،

۱. در عمل به دلیل اینکه بانک‌ها تمایل به دخالت مستقیم جهت خرید مواد اولیه و ماشین‌آلات مربوطه را ندارند، معمولاً به مشتریان خود وکالت می‌دهند تا آنها به وکالت از بانک، مواد اولیه یا ماشین‌آلات مربوطه را خریداری کنند.

۲. ماده ۹- (اصلاحی ۱۳۸۹/۱۰/۲۵) بانکها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور بازرگانی در چهارچوب سیاستهای بازرگانی دولت، منابع مالی لازم را بر اساس قرارداد مضاربه، استصناع، مباحه و خرید دین در اختیار مشتریان با اولویت‌دادن به تعاونیهای قانونی قرار دهند.

۳. ماده ۱۰- بانکها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم در گسترش امر مسکن، با هماهنگی وزارت مسکن و شهرسازی، واحدهای مسکونی ارزان قیمت به منظور فروش اقساطی و یا اجاره به شرط تملیک احداث نمایند.

۴. ماده ۱۱- بانکها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور صنعت و معدن، کشاورزی و خدمات اموال منقول را بنا به درخواست مشتری و تعهد او مبنی بر خرید و مصرف و یا استفاده مستقیم مال و یا اموال مورد درخواست خریداری نموده و با اخذ تأمین به صورت اقساطی به مشتری بفروشند.

۱(۱۲)،^۱ (۱۳)^۲ و (۱۶)^۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) که به تأیید شورای نگهبان رسیده، به بانک‌ها اجازه داده شده که بر طبق طرق پیش‌بینی شده در این مواد اقدام به ارائه تسهیلات نمایند که بخش عمده‌ای از آنها در قالب عقود با بازدهی معین تعریف می‌شوند. به عنوان نمونه در قرارداد اجاره به شرط تملیک بین بانک و تسهیلات گیرنده، یک واحد آپارتمان به مبلغ ۲۰۰ میلیون تومان به صورت اقساطی به مبلغ ۴۰۰ میلیون تومان به مشتری فروخته می‌شود و در طول دوره بازپرداخت اقساط، آن ملک در اجاره تسهیلات گیرنده باقی می‌ماند تا پس از تسویه کلیه اقساط، آن ملک به ملکیت تسهیلات گیرنده در بیاید.

نکته دیگری که در خصوص نوع اخیر تسهیلات اعطایی بانک‌ها باید مورد توجه قرار گیرد این است که با توجه به مواد مختلف قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) همچون مواد (۵)^۴، (۹) و (۱۵)^۵ و ... تسهیلات اعطایی توسط بانک‌ها

۱. ماده ۱۲- بانکها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش امور خدماتی، کشاورزی، صنعتی و معدنی، اموال منقول و غیرمنقول را بنا به درخواست مشتری و تعهد او مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک و استفاده خود، خریداری و به صورت اجاره به شرط تملیک به مشتری واگذار نمایند.

۲. ماده ۱۳- بانکها می‌توانند، به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی به هر یک از عملیات ذیل مبادرت نمایند:

الف- مواد اولیه و لوازم یدکی مورد نیاز واحدهای تولیدی را بنا به درخواست این واحدها و تعهد آنها مبنی بر خرید و مصرف مواد اولیه و لوازم یدکی مورد درخواست، خریداری و به صورت نسیه به واحدهای مذکور بفرشند.

ب- آن قسم از تولیدات این واحدها را که سهل‌البیع باشد بنا به درخواست آنها پیش خرید نمایند.

۳. ماده ۱۶- (اصلاحی ۱۳۸۹/۱۰/۲۵) بانکها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور تولیدی، بازرگانی و خدماتی مبادرت به جعاله، استصناع، مرابحه و خرید دین نمایند.

۴. ماده ۵- منافع حاصل از عملیات مذکور در تبصره ماده ۳ این قانون^۶، بر اساس قرارداد منعقد، متناسب با مدت و مبالغ سپرده‌های سرمایه‌گذاری و رعایت سهم منابع بانک به نسبت مدت و مبلغ در کل وجوه به کار گرفته شده در این عملیات، تقسیم خواهد شد.

[تبصره- سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار که بانک در بکار گرفتن آنها وکیل می‌باشد، در امور مشارکت، مضاربه، اجاره به شرط تملیک، معاملات اقساطی، مزارعه، مساقات، سرمایه‌گذاری مستقیم، معاملات سلف و جعاله مورد استفاده قرار می‌گیرد].

۵- ماده ۱۵- (اصلاحی ۱۳۶۵/۱۲/۲۸) کلیه قراردادهائی که در اجرای این قانون مبادله می‌گردد به موجب قراردادی که بین طرفین منعقد می‌شود در حکم اسناد رسمی بوده و در صورتیکه در مفاد آن طرفین اختلافی نداشته باشند لازم‌الاجراء بوده و تابع مفاد آئین‌نامه اجرائی اسناد رسمی می‌باشد. آن دسته از معاملات مربوط به اموال غیرمنقول و اموال منقول که طبق قوانین و مقررات

←

لزوماً بر طبق قراردادی رسمی بین بانک و مشتری صورت می‌گیرد و یکی از مهم‌ترین اجزای این قرارداد میزان و تعداد اقساطی است که استفاده‌کننده از تسهیلات در نهایت به بانک مسترد می‌دارد. همچنین بر طبق تبصره ذیل ماده (۲۳) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار^۱ - مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ - در حال حاضر به منظور ایجاد تراضی و عادلانه نمودن قراردادهای الحاقی همچون تسهیلات بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اقدام به تهیه فرم‌های یکنواخت برای هریک از عقود اسلامی که منجر به اعطاء تسهیلات می‌شوند کرده است و بانک‌ها مکلف شده‌اند تا تمام اقدامات خود را بر طبق آن‌ها انجام دهند. همچنین بانک مرکزی طی بخشنامه‌ای^۲ کلیه بانک‌ها را مکلف کرده است تا «قبل از انعقاد و یا امضای قرارداد، تمهیداتی اتخاذ گردد تا مشتری، ضامن و وثیقه‌گذار از مفاد آن آگاهی کامل کسب نموده و نسخه‌ای از قرارداد مربوط به همراه مقررات و ضوابط مصرح در آن، در اختیار مشتری، ضامن و وثیقه‌گذار قرار گیرد.» از طرفی، بر طبق بخشنامه مذکور لازم است تا پس از انعقاد و امضای قرارداد، نسخه‌ای از آن که دارای ارزش قانونی یکسان با سایر نسخ می‌باشد، در اختیار طرفین قرارداد (عامل، ضامن یا ضامنین و وثیقه‌گذار یا وثیقه‌گذاران) قرار گیرد. در این زمینه، به منظور ایجاد شفافیت هرچه بیشتر برای

→

موضوعه باید در دفاتر اسناد رسمی انجام شوند کماکان طبق تشریفات مربوط انجام خواهد شد.

۱. ماده ۲۳- کلیه دستگاههای اجرایی مکلفند به منظور ایجاد تراضی و عادلانه نمودن قراردادهای الحاقی در انعقاد قرارداد با شرکتهای بخش خصوصی و تعاونی برای خرید کالا یا خدمات، از فرمهای یکنواخت استفاده نمایند و یک نسخه از این فرمها را برای هر کدام از آنها ارسال دارند.

تبصره- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است ظرف شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون فرمهای یکنواختی برای هر یک از عقود اسلامی که منجر به اعطاء تسهیلات می‌شود، همچنین نحوه اعطاء تسهیلات و شیوه‌های اخذ ضمانتنامه از بخشهای خصوصی و تعاونی متناسب با اعتبارسنجی مشتریان را تهیه کند و به تصویب شورای پول و اعتبار برساند و بر حسن اجرای آن نظارت نماید.

۲. مفاد این بخشنامه و نمونه فرم‌های مذکور را می‌توان در تارنمای بانک مرکزی به آدرس ذیل مشاهده نمود:

<http://www.cbi.ir/showitem/14322.aspx>

تسهیلات گیرندگان، اغلب بانک‌ها با پیش‌بینی نرم‌افزارهایی در سایت‌های رسمی خودشان امکان محاسبه سود تسهیلات را برای مشتریانشان فراهم کرده‌اند. بنابراین آنچه گفته شد، روشن است که در خصوص قراردادهای مبادله‌ای یا با بازدهی معین، شیوه محاسبه‌ی سود تسهیلات از اهمیت زیادی برخوردار نیست و آنچه واجد اهمیت اصلی می‌باشد این است که تسهیلات گیرنده بر طبق قرارداد خود با بانک پذیرفته است که مبلغ مشخصی را به صورت اقساطی به بانک مسترد دارد.^۱ لذا، در این موارد علی‌الاصول فرمول ابلاغی توسط بخشنامه بانک مرکزی طریقت دارد و موضوعیت ندارد. البته، در صورتی که میزان سود تسهیلات اعطایی در این موارد به دلایلی همچون بالاتر بودن از حد نرخ تورم و نتیجتاً اجحاف‌آمیز بودن، منجر به ظلم به تسهیلات گیرندگان شود، نرخ‌های سود اعلامی توسط بانک مرکزی برای تسهیلات با بازدهی معین -نه بخشنامه مربوط به فرمول محاسبه این سودها- می‌تواند توسط فقهای معزز شورای نگهبان مورد بررسی مغایرت شرعی قرار گیرد.

بخش دوم: تحلیل فرمول اعلامی در بخشنامه بانک مرکزی

فارغ از نکات ذکر شده در خصوص موضوع بخشنامه بانک مرکزی، با توجه به اینکه فرمول اعلامی در این بخشنامه موضوع اصلی شکایت شاکی در این پرونده بوده، لازم است تا در این گزارش به تحلیل ویژگی‌ها و منطبق این فرمول پرداخته شود و با تبیین آن، امکان اعلام نظر در آن خصوص را فراهم کرد. در این راستا، در ادامه تلاش خواهد شد تا به صورت گام به گام به تحلیل فرمول مذکور پرداخته شود.

۱. در مقابل به نظر می‌رسد که فرمول‌های اعلامی جهت محاسبه سود و اقساط تسهیلات بانکی در خصوص عقود مشارکتی، می‌تواند سود اسمی اعلامی برای هر تسهیلات را به میزان قابل ملاحظه‌ای کم یا زیاد نمایند و با توجه به اینکه در حین عقد قرارداد بانک با مشتری میزان سود بانک قطعی نیست، ممکن است از طریق فرمول‌های خاصی اسباب تضییع حقوق تسهیلات‌گیرندگان فراهم شود.

پیش از بررسی این موضوع لازم است به این نکته اشاره شود که، هرچند اصل شکایت شاکی ناظر بر میزان سود اخذ شده توسط این فرمول می‌باشد، اما با توجه به اینکه بر طبق فرمول جدید، در محاسبه‌ی کل سود میزان اقساط ماهانه، یک فاکتور اثرگذار می‌باشد، لازم است تا فرمول محاسبه میزان اقساط ماهانه، مبنای تحلیل‌ها قرار گیرد. چراکه بر طبق فرمول محاسبه کل سود، مدت زمان بازپرداخت تسهیلات به ماه \times مبلغ قسط ماهانه می‌شود و از «مبلغ اصل تسهیلات» کسر می‌گردد. اما آنچه سبب افزایش میزان سود تسهیلات نسبت به فرمول سابق شده، در نحوه‌ی محاسبه مبلغ اقساط ماهانه است. بنابراین، تبیین پیچیدگی‌های این فرمول نیازمند تبیین ابعاد و ویژگی‌های فرمول نحوه محاسبه قسط ماهانه در بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ اداره کل نظارت بر بانک‌ها است. با این مقدمه، تحلیل فرمول مذکور به شرح ذیل است:

۱) به طور کلی سود بانکی را می‌توان به دو شیوه محاسبه نمود. در صورتی که در محاسبه سود تسهیلات اعطایی، تنها اصل تسهیلات مبنای محاسبه‌ی سود قرار گیرد و از سود ماهانه و یا سالانه مجدداً سود اخذ نگردد، در این موارد شیوه محاسبه سود، ساده تلقی می‌شود. اما در صورتی که در محاسبه سود تسهیلات اعطایی، از سودهای حاصل از تسهیلات مجدداً سود اخذ شود، در این موارد سود مرکب برای بانک محقق شده است. در مرحله فرض بر این است که سود متعلقه مجدداً وارد چرخه سرمایه‌گذاری شده و خود تولید سود می‌نماید.

۲) در سیستم بانکی کشور دو روش (فرمول) در خصوص شیوه‌ی محاسبه‌ی سود تسهیلات قابل شناسایی است. اساساً پیش‌بینی فرمول جدید در نظام بانکی کشور به حدود سال ۱۳۸۵ باز می‌گردد که بانک‌های خصوصی با توجه به

سیاست‌های دولت وقت مبنی بر لزوم کاهش سود بانکی، با اصلاح فرمول محاسبه اقساط و اتخاذ این شیوه جدید تلاش کردند تا منافع خود را تضمین نمایند. بنابراین، با توجه به اعتراضات بانک‌های دولتی، بانک مرکزی این فرمول را جهت اعمال در همه بانک‌های دولتی و خصوصی پیشنهاد نمود. در این خصوص ذکر این نکته لازم است که در مقطع زمانی مورد اشاره، با توجه به نکات مطروحه در خصوص شرعی بودن یا نبودن بخشنامه بانک مرکزی، فرمول مورد بررسی قبل از ابلاغ برای اجرا، از سوی بانک مرکزی برای فقهای شورای نگهبان ارسال شد تا فقهای شورا در این خصوص اعلام نظر شرعی نمایند؛ هرچند که فقهای شورا متعاقب گزارش آن زمان مرکز تحقیقات شورای نگهبان، از اعلام نظر رسمی در آن خصوص خودداری کردند.

پیش از ارائه فرمول جدید نیز فرمول محاسبه علی‌الرأس در نظام بانکی کشور رایج بود. با این وجود، همگان بر این مطلب تأکید دارند که فارغ از فرمول مورد اعمال بانک‌ها: **اولاً** علی‌الاصول آنچه کل بازپرداخت تسهیلات را تشکیل می‌دهد، باید مجموع اصل تسهیلات و سود آن باشد؛ **ثانیاً** سود اعلامی توسط بانک‌ها، تنها بایستی از اصل تسهیلات گرفته شود و نباید در محاسبه سود نهایی، سودهای متعلقه در مقاطع زمانی مشخص (ماهانه یا سالانه) را نیز مشمول محاسبه قرار داد و اصطلاحاً از سود، سود گرفت. **ثالثاً** به منظور محاسبه سود، بایستی در هر قسط پرداختی، آن میزان از اصل سرمایه که بازپرداخت شده، در محاسبه‌ی الباقی سود تسهیلات منظور نشود. به عبارتی، مبنای محاسبه سود، بایستی مانده اصل تسهیلات باشد.

۳) در روش سابق محاسبه‌ی سود تسهیلات در نظام بانکی کشور با این

فرض که در هر قسط، تسهیلات گیرنده اقدام به پرداخت مبلغ مشخصی از اصل بدهی خود به بانک می‌کند، میزان سود تسهیلات اعطایی متناسب با مانده اصل تسهیلات محاسبه می‌شود. البته با توجه به اینکه همواره تلاش می‌شود تا به منظور سهولت بیشتر میزان همه اقساط مساوی باشند و در عمل با توجه به متفاوت بودن مانده تسهیلات در هر قسط، نتیجتاً میزان سود تسهیلات نیز برای هر قسط متفاوت خواهد بود؛ بنابراین، در راستای محاسبه‌ی میزان هر قسط در روش سابق، پس از تعیین میزان سودهای متناسب با هر قسط و جمع آنها با میزان اصل تسهیلات، مبلغ هر قسط را مساوی با تقسیم رقم بدست آمده از مجموع سود و اصل تسهیلات بر تعداد اقساط بدست می‌آوردند. لذا، روشن است که در این روش با توجه به ثابت بودن میزان بازپرداخت اصل تسهیلات در هر قسط و بالا بودن میزان سود اقساط اولیه نسبت سود اقساط پایانی، در عمل بانک مجبور بود تا دریافت میزانی از سود اقساط اولیه را به اقساط پایانی موکول نماید. به عنوان نمونه، در خصوص تسهیلاتی ۶ میلیون تومانی، با بازپرداخت یکساله و با نرخ سود ۱۲٪، با فرض برابر بودن میزان اقساط ماهانه، در هر قسط مبلغ ۵۳۲۵۰۰ تومان بایستی به بانک پرداخت شود. این در حالی است که بر طبق این فرمول میزان سود تسهیلات بابت قسط اول (۶۰۰۰۰) تومان می‌باشد و اگر بنا باشد در هر قسط تسهیلات گیرنده (۵۰۰۰۰۰) تومان از اصل تسهیلات را بازپرداخت نماید، در واقع بانک بایستی مبلغ (۲۷۵۰۰) تومان از سود مربوط به قسط اول را در قسط دوازدهم از تسهیلات گیرنده اخذ نماید. (تفصیل این محاسبات را می‌توان در جدول پیوست نامه بانک مرکزی که به پیوست این گزارش ارسال می‌گردد مشاهده کرد.) با این حساب، در مثال

مذکور، در ماه‌های ۱ الی ۶، همواره مبلغ قسط از مجموع اصل تسهیلات و سود تسهیلات مربوط به آن قسط کمتر است و در مقابل در ماه‌های ۷ الی ۱۲، مبلغ قسط از مجموع اصل و سود تسهیلات مربوط به آن قسط بیشتر است. نکته لازم به توجه در خصوص روش ذکر شده این است که در این روش با گذشت زمان، میزان سود دریافتی با یک روند ثابت افزایش می‌یابد و میزان شیب این روند بستگی به نرخ سود آن تسهیلات دارد.

در روش دیگری که امروزه در نظام بانکی کشور رایج است و با عنوان «فرمول خالص ارزش حال دارایی» شناخته می‌شود، بنا بر توضیحات بانک مرکزی، نحوه‌ی محاسبه‌ی سود تسهیلات به صورت ماهانه است و از این طریق تلاش شده تا از بدهی که به حساب مشتری است به صورت ماهانه بهره متناسب گرفته شود.^۱ با وجود شباهت بیان شده، نکته‌ی مهمی که منجر به تحقق سود بیشتر برای بانک در روش جدید محاسبه سود تسهیلات شده، این است که در این روش میزان بازپرداخت اصل تسهیلات در هر قسط یکسان نیست. توضیح آنکه برخلاف روش قبلی که در هر قسط میزان مشخصی از اصل تسهیلات با میزانی از سود مربوط به آن قسط پرداخت می‌شد؛ در این روش، با توجه به قطعی نبودن میزانی که باید در هر قسط از اصل تسهیلات پرداخت شود، بانک دریافت قسمتی از سود تسهیلات را به اقساط بعدی احاله نمی‌دهد و پس از اخذ کل سود مربوط به هر قسط، مابه‌التفاوت مجموع هر قسط با سود مربوط به آن قسط را به عنوان اصل تسهیلات اخذ می‌نماید. نتیجه اینکه، در این

۱. در این روش، به منظور محاسبه سود ماهانه، میزان سود سالانه بر تعداد ماه‌های سال (۱۲) تقسیم می‌شود.

روش از قسط دوم به بعد مانده تسهیلات میزان بالاتری نسبت به روش قبلی می‌باشد و از این جهت میزان سود اختصاص یافته به قسط‌های بعدی بیشتر از روش دیگر خواهد بود. به بیان دیگر، در روش جدید، مشتری با پرداخت هر قسط، با توجه به اینکه قسمتی از اصل تسهیلات دریافتی و نیز سهم سود آن قسط از کل سود تسهیلات را می‌پردازد، بدین ترتیب مقداری از اصل بدهی به بانک مسترد شده و در محاسبه و تفکیک اصل و سود در قسط بعدی، سود آن قسط به مانده اصل بدهی تعلق می‌گیرد و به همین ترتیب با مستهلک شدن تدریجی اصل بدهی به بانک، سود مربوط به هر قسط نیز به همان نسبت کم می‌شود.^۱ به عنوان نمونه، بنا بر آنچه در جدول پیوست این گزارش قابل مشاهده است، در خصوص تسهیلاتی مشابه مثال قبل (تسهیلات ۶ میلیون تومانی، با بازپرداخت یکساله و با نرخ سود ۱۲٪)، در قسط اول سود تسهیلات بابت این قسط (۶۰۰۰۰ تومان) به صورت کامل از تسهیلات گیرنده اخذ می‌گردد و متناسب با مبلغ اقساط آن تسهیلات، مابقی میزان آن قسط، از اصل تسهیلات کسر خواهد شد. بنابراین، برخلاف فرمول سابق که در قسط اول (۵۰۰۰۰۰) تومان از اصل بدهی را از تسهیلات گیرنده اخذ نمود و سود قسط دوم را بر مبنای مانده اصل تسهیلات یعنی (۵۵۰۰۰۰۰) تومان اخذ کرد، در این روش مانده تسهیلات جهت محاسبه سود قسط دوم که از کسر میزان پرداخت

۱. در این خصوص در پیوست نامه شماره ۴۸/هـ مورخ ۱۳۸۶/۱/۲۰ بانک مرکزی جمهوری اسلامی خطاب به دبیر محترم شورای نگهبان، بانک مرکزی بر این نکته تصریح داشته است که با توجه به فرمول جدید، «در هر قسطی که بانک دریافت می‌دارد، ابتدا سود متعلق به آن قسط - که براساس مانده از اصل تسهیلات محاسبه گردیده - کسر می‌گردد و سپس مابقی قسط صرف استهلاک اصل تسهیلات می‌گردد. واضح است که هم‌زمان با بازپرداخت اقساط، مانده از اصل تسهیلات نیز روند نزولی به خود می‌گیرد. این مانده تسهیلات است که مبنای محاسبه سود ماه بعد قرار خواهد گرفت.»

شده بابت اصل تسهیلات از کل مبلغ تسهیلات بدست می‌آید حدود (۵۵۲۶۹۰۷) تومان می‌باشد که نتیجتاً سود این مانده تسهیلات نیز بیشتر از روش قبلی می‌باشد. لازم به ذکر است، این اختلاف در قسط‌های بعدی نیز افزایش می‌یابد و نتیجتاً هرچه اقساط بیشتر شوند، تفاوت سود حاصل از دو فرمول قدیم و جدید بیشتر خواهد بود. به عنوان نمونه در یک تسهیلات ۱۰۰ میلیون تومانی با نرخ ۱۷٪ و با بازپرداخت ۱۵ ساله (۱۸۰ ماهه)، میزان مجموع بازپرداخت تسهیلات در صورت محاسبه با فرمول قدیم مبلغ (۲۲۸۲۰۸۲۲۰) تومان بوده و در صورت محاسبه این تسهیلات با فرمول جدید، این مبلغ به (۲۷۷۰۲۰۷۷۴) تومان می‌رسد که تفاوت آن قریب به ۴۸ میلیون تومان می‌باشد. لذا روشن است که هرچه مدت بازپرداخت تسهیلات بیشتر شود، میزان تفاوت در میزان سود اخذ شده از طریق دو فرمول نیز افزایش می‌یابد.^۱

با توجه به توضیحات مطرح شده می‌توان گفت که در روش جدید نیز علی‌الاصول سود هر قسط تنها از مانده جدید اصل بدهی بدست می‌آید و سودهای قبلی در محاسبه سود قسط‌های بعدی مبنای محاسبه نیست. همچنین، این روش محاسبه باعث شده است که اصل سرمایه در این روش با تأخیر بیشتری مستهلک شود و نتیجتاً مجموع سود دریافتی در دوره‌های بازپرداخت بالاتر با روندی صعودی روبرو باشد که این موضوع مهم‌ترین دلیل اعتراض تسهیلات‌گیرندگان بوده است.

۱. مثال فوق برگرفته از نامه شماره ۴۳۲۲/هـ مورخ ۱۳۸۵/۹/۵ قائم مقام بانک مرکزی به شورای پول و اعتبار بوده است که در آن به تبیین تفاوت دو فرمول قدیم و پیشنهادی بانک مرکزی پرداخته شده بود و در سوابق بخشنامه بانک مرکزی که برای شورای نگهبان ارسال شده بود قابل مشاهده است.

۴) یکی از نکاتی که در خصوص روش محاسبه‌ی علی‌الرأس (فرمول قدیم) مطرح بوده، این است که هرچند در محاسبه سود تسهیلات طبق روش بیان شده در هر قسط میزان مشخصی از اصل تسهیلات بازپرداخت شده محسوب می‌شد، اما بانک‌ها در عمل در اقساط اولیه، نسبت بیشتری از سود تسهیلات را نسبت به اصل تسهیلات از مشتری اخذ می‌نمودند. بنابراین، اگر مشتریان بانک پس از پرداخت چند قسط تصمیم به تسویه بدهی خود به بانک می‌گرفتند، با این موضوع مواجه می‌شدند که میزان کمی از اصل تسهیلات توسط آنها پرداخت شده، و بیشتر وجوه پرداخت شده به عنوان سود تسهیلات از آنها اخذ گردیده بود. بنابراین، در این وضعیت، آنها مجبور بودند تا جهت تسویه، مبلغ زیادی پرداخت نمایند که بعضاً این موضوع مورد اعتراض تسهیلات‌گیرندگان بود. البته، باید به این نکته توجه داشت که اشکال مطرح شده نسبت به اصل فرمول وارد نبود و چنین اشکالی ناشی از فرمول‌های دیگری بود که به تعیین میزان سود و اصل در هر قسط می‌پرداخت. ذکر نکته اخیر از این جهت واجد اهمیت می‌باشد که بنا بر ادعای بانک‌ها در فرمول جدید، میزانی که مشتری در هر قسط بابت سود و اصل تسهیلات پرداخت می‌کند بر طبق فرمول جدید محاسبه شده است و از این جهت در صورتی که مشتری بانک قصد تسویه بدهی خود را داشته باشد، تنها به میزان ماه‌هایی که سرمایه بانک در اختیارش بوده، مکلف به پرداخت سود تسهیلات است و تنها به میزان مابقی اصل تسهیلات که در نزد او باقی مانده اقدام به بازپرداخت تسهیلات می‌کند، هرچند که ممکن است بانک‌ها با قراردادن شروطی در قراردادهای خود این قاعده را نقض نمایند.

بر طبق مقدمات ذکر شده، به منظور تحلیل فرمول مورد اشاره باید مجدداً بر

این نکته تأکید نمود که بدون تردید مبنای صدور بخشنامه‌ی مذکور و ارائه‌ی فرمول جدید، بالابردن میزان واقعی سود بانک‌ها با نرخ سود تسهیلات ثابت بوده است که این موضوع می‌تواند منجر به فریب تسهیلات‌گیرندگان شود؛ هرچند که بنا بر آنچه در بخش قبل گفته شد بانک‌ها مکلفند تا در زمان انعقاد قرارداد تسهیلات، به صورت کامل میزان اقساط را به مشتری اعلام نمایند و علی‌الاصول با محاسباتی ساده تسهیلات‌گیرندگان می‌توانند از میزان بازپرداخت واقعی تسهیلات خود مطلع شوند و بر آن اساس نسبت به اخذ آن تسهیلات اقدام نمایند. اما همچنان که تحلیل منطق فرمول جدید نشان داد، اینگونه به نظر می‌رسد که فرمول جدید نیز مشابه فرمول سابق از منطق واحدی پیروی می‌کند و در محاسبه سود ماهانه تنها مانده تسهیلات را مبنای محاسبه قرار می‌دهد. شاید به همین دلیل است که در زمان صدور بخشنامه موضوع شکایت، حضرت آیت‌الله رضوانی (رحمه‌الله‌علیه) در مقام پاسخ به این سوال که: «اگر بانک‌ها در انواع تسهیلات اقساطی، درآمد هر مقطع را نسبت به مانده اصل هر مقطع محاسبه نمایند و کل سود دوران اقساطی را با خالص پرداختی تسهیلات جمع نمایند و حاصل جمع آنها را قیمت فروش نسبه تلقی کنند، آیا اشکال شرعی یا قانونی دارد؟»، در حاشیه آن اینگونه تقریر فرمودند که: «با توجه به اینکه عملیات بانکی بدون ربا از تاریخ اجراء ربا ندارد و سودهای منظور در عملیات سود معاملات شرعی است. بنابراین طریق محاسبه سود نسبت به اصل سرمایه و مانده آن در اقساط مختلف بدون اشکال است. خصوصاً با توجه به اینکه محاسبه عادلانه باشد.»^۱

۱. تصویر نامه مورد اشاره به پیوست گزارش ارسال گردیده است.

نتیجه گیری

بنا بر آنچه در این گزارش گفته شد، موضوع بخشنامه شماره ۱۵۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ اداره کل نظارت بر بانکها مربوط به عقود با بازدهی معین است که در قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) اقسام و ضوابط آنها مشخص شده است. با توجه به ویژگی های این دسته از تسهیلات بانکی، شیوه محاسبه میزان سود در این عقود تأثیری ندارد و در واقع تسهیلات گیرنده با الحاق به این دسته از عقود می پذیرد که در مدت زمان تعیین شده، مبلغ مشخصی را به صورت اقساطی به بانک بازپرداخت نماید. بنابراین، فرمول ابلاغی توسط بخشنامه بانک مرکزی طریقت دارد و موضوعیت ندارد. همچنین، در این موارد، به منظور جلوگیری از گمراه شدن تسهیلات گیرندگان در قوانین و بخشنامه های مختلف بانک مرکزی تلاش شده است تا با تعیین ضوابط لازم از مغبون شدن تسهیلات گیرندگان جلوگیری شود.

در خصوص منطق حاکم بر فرمول مشخص شده در این بخشنامه نیز بنا بر بررسی های انجام شده اینگونه به نظر می رسد که در فرمول جدید سود ماهانه تنها از مانده اصل تسهیلات اخذ می گردد و از این جهت این فرمول منجر به اخذ سود از سود نمی شود.

لذا، در صورتی که استفاده از فرمول جدید نسبت به تسهیلات سابق عطف به ماسبق نشده باشد، نمی توان آن را مغایر با قوانین و مقررات موجود محسوب کرد.

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل مابقی آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود رایانها و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)



بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قزنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲

صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵ تلفکس: ۸۸۳۳۵۰۴۵

info@shora-rc.ir

www.shora-rc.ir